

és a fordítás makrostruktúrájának feltárása, a retorikai funkciók azonosítása, a kapcsolódási propozíciók kimutatása mind érdekes alapot nyújtanának az eredeti és a fordított szöveg tartalmi értelmezésének „méréséhez”. A könyv egyik fontos tudományos hozadéka a két elméletben rejlő lehetőségek feltárása a fordításkutatók számára. Károly Krisztina vezetésével egy doktori értekezés már készül a témában a kanadai francia és angol politikai diskurzus összevető elemzéséről.

Az utolsó fejezet szintén üttörő jelentőségű: bármennyire is hihetetlennek tűnik, magyar nyelven most kapunk először áttekintést a fordítási szövegelemzés kutatás-módszertani kérdéseiről.

Összefoglalva, Károly Krisztina könyve átfogó ismertetést ad a szöveg- és a fordítástudomány hazai és nemzetközi szakirodalmáról. Első ízben mutatja be, hogy a szövegkutatás hazai és nemzetközi eredményei hogyan használhatók a fordítástudományban. Könyvének egyik nagy érdeme az angol nyelven folyó szöveg- és fordítástudományi kutatások „honosítása”, magyar terminológiájának megteremtése (ezt szolgálja a könyv végén található angol–magyar és magyar–angol terminusjegyzék is), a másik a szöveg- és a fordítástudomány interdiszciplináris kapcsolatának feltárása.

Klaudy Kinga

Jack C. Richards – Richard Schmidt
(szerk.)

Dictionary of Language Teaching & Applied Linguistics

[A nyelv- és az alkalmazott nyelvészet szótára]

Longman – Pearson Education:
London etc.

Third edition, 2002. ix + 595 p.

Véletlenül akadtam a Longman kiadó értelmező szakszótárára egy kicsike idegen nyelvi (angol–német) könyvesboltban Budán, a Magyar Jako-

binusok terén. A szótár elég régen jelent meg, de nyelv- és alkalmazott nyelvészek folyóiratában nem maradhat említés nélkül. Ráadásul számos magyar (és más nem-angol anyanyelvű) szakember számára olyan különleges és igen hasznos funkciót tölthet be, amelyre létrehozói bizonyára nem is gondoltak.

A szótár célja a címében megjelölt terület alapszókincsének egyszerű, lehetőség szerint közérthető magyarázata. (A pontosság kedvéért megjegyzendő, hogy nyelvtanításon nem csak, de mindenekelőtt az angol nyelvnek második/idegen nyelvként való tanítását kell érteni.) A kezembe került harmadik kiadás 2800 szócikket tartalmaz, ebből 800 új a gyűjteményben (a második kiadás éve 1992, az első 1985 volt). Kifejezetten *kezdőknek* szánták a kiadványt, részint egyetemi hallgatóknak, részint olyan diplomásoknak, akik például az angol nyelv idegeneknek való tanításával vagy az alkalmazott nyelvészettel új szakterületként kezdenek foglalkozni. Az angol oktatási rendszer mélyebb ismerete nélkül nehéz véleményt alkotni a címszavak összeválogatásáról: számomra némileg meglepő, de voltaképpen indokolt, hogy a szótár a legalapabb alapfogalmakat is szerepelteti. A nyelvtanításon belül a szerkesztők a következő részterületek terminusait ígértek: oktatási módszerek; tananyagok tervezése; a második nyelv elsajátítása; a hallás utáni értés, a beszéd, az olvasás és az írás tanítása; számítógéppel támogatott nyelvoktatás; nyelv- és nyelvtanár-képzés; angol nyelv- és nyelvtan, kiejtés; tesztek; kutatási eljárások, elemi statisztika. Az alkalmazott nyelvészet figyelembe vett részterületeinek felsorolását az elemi nyelvtani ismeretekkel kezdik, ideértve a fonetikát, fonológiát, morfológiát, szintaxist és szemantikát; ezután jön a diskurzuselemzés, szövegnyelvészet; a szociolingvisztika külön tekintettel a kommunikatív kompetenciára; a pszicholingvisztika a tanulás-elméletekkel. Ennek megfelelően olyan címszavak mint a *consonant*, *vowel*, *noun* és *verb* ugyanúgy megtalálhatók, mint az *epiphenomenalism*, *holistic approach*, *metacognitive strategy* és *Spearman-Brown Prophecy Formula*.

A szócikkírók általában képesek voltak megragadni és érthetően előadni a fogalmak lényegét. A szótár hasznos lehet tapasztalt szakmabelieknek is, ha a szűkebb szakterületükön kívül eső terminus jelentéséről akarnak gyorsan valami alapvető információt szerezni.

A szerkesztők megemlítik, hogy a szavak/kifejezések itt szereplő jelentése más szótárakban valószínűleg nem szerepel. Az érdekesség kedvéért véletlenszerűen kiválasztottam 13 címszót, majd rákerestem ezekre közel azonos időben megjelent más szótárakban: a Penguin „zászlóshajójának” tekintett, 65–70 ezer szócikket tartalmazó angol általános értelmező szótárban,¹ aztán három angol–magyar szótárban: Lázár–Varga szótárában,² az akadémiai közepszótárban³ és az akadémiai nagyszótárban.⁴ Utóbbiak esetében nem tekinthető hibának, ha a magyar megfelelő nem magyarázza meg a fogalmat. A *connectionism*, *filled pause*, *genderlect*, *intercultural communication* és *speech event* sehol nem szerepel. A *cloze test* a Penguinben jó magyarázatot kap; Lázár–Varga megoldása [*hiányzó szavak beírásából álló*] „*cloze*”-teszt, ez is informatív; a két akadémiai szótárban a *cloze* jelentése *kihagyásos teszt*. A *deskilling* egyedül a Penguinben szerepel, nem a nyelvtanárokra vonatkoztatva, hanem általános értelemben, de a magyarázat így is használható. A *diglossia* csak a nagyszótárban jelenik meg *diglosszia, kétváltozatúság* jelentéssel. A *formulaic sequence* megfejtéséhez egyedül Lázár–Varga nyújt érdemi segítséget: a *formulaic* melléknév jelenté-

se *rögzített szófordulat(ok)at tartalmazó*. A *hypercorrection* a Penguinből megérthető, Lázár–Varga és a nagyszótár a *túlhelyesség*, *hiperkorrekción* megfelelőkkel érdemben nem segít. Érdekes az *immersion programme* kezelése, mind a négy szótár az *immersion* címszó alatt hozza a jelentést: a Penguin informatív; Lázár–Varga megoldása *intenzív nyelvtanítás [„megmerítkezős” módszer]*; a két akadémiai szótárban a szócikk belsejében a *total immersion program = intenzív nyelvkurzus* megféleltetés olvasható. Őszintén rácsodálkoztam, hogy az *X-bar theory* a két akadémiai szótárban benne van, ha az *x-vonás elmélet* nem is teszi sokkal okosabbá az érdeklődőt. Mind a négy szótárból megtudható a *spoonerism* mibenléte.

A példák a Longman mellett szólnak, de végül is alig-alig van benne olyan terminus, amelyikkel a hazai felsőfokú és/vagy doktori képzés során nem találkozunk, sőt a fogalmak egy részét már az érettségi előtt álló magyar diák is ismeri. Így hát nem küldeném a kollégákat sürgősen a könyvesboltba. Kivéve egy csoportjukat. Ma már sem az idegennyelvtanítás, sem az alkalmazott nyelvészet bármely (egyéb) ága nem művelhető igényesen angol nyelvű szakirodalom olvasása, vagyis az angol nyelv ismerete nélkül. Egy nyelvtanár másképpen tanul újabb idegen nyelvet, mint a többi nyelvtanuló, a rengeteg hangzó anyag birtokában önállóan is eljuthat magas szintre. Nem kevesen vágnak bele az angol nyelv elsajátításába másik idegen nyelv tanári diplomájával és tanítási tapasztalatával. Nekik ajánlom igazán a szótárt. Az első világháború után néhány magyar hadifogoly egy-egy véletlenül fellelt idegen nyelvű Biblia forgatásával ütötte el az idejét, és ennek eredményeképpen meglehetősen nyelvtudásra sikerült szert tenniük. A Longman szótárban rengeteg a magyar nyelv-tanár számára ismerős fogalom, a magyarázatok szövege pedig egyszerű. Ezeknek a szövegeknek a felfejtése igen hatékony kiegészítője lehet bármelyik angol nyelvkönyvnek (különösen akkor, ha valaki csak a szakirodalom olvasására törekszik). A *tartalom alapú nyelv-*

¹ *The Penguin English Dictionary* = PENGUIN egy-nyelvű angol szótár. M-érték Kiadó – Penguin Books: Budapest, 2003. xii + 1642 p.

² Lázár A. Péter – Varga György: *Angol–magyar kéziszótár*. Aquila Kiadó: Budapest, 2000. xvi + 1429 + xx p.

³ Országh László – Magay Tamás – Futász Dezső – Kövecses Zoltán: *Angol magyar kéziszótár*. Akadémiai Kiadó Rt.: Budapest, 1999. xxviii + 1147 p.

⁴ Országh László – Magay Tamás: *Angol magyar nagyszótár*. Akadémiai Kiadó Rt.: Budapest, 1998. xix + 1779 p.

tanulásnak egy sajátos változatát valósíthatja meg ki-ki a maga számára, valamivel kevesebb mint 5000 forintért.

(Csupán zárójelben két lexikográfiai-technikai észrevétel. A szótár az angol szavak kiejtésének megmutatásához szükséges nemzetközi fonetikai átírási jelekkel és mellettük példaszavakkal kezdődik. Mivel a címszavak mellett nincs feltüntetve a kiejtés, talán jobb lett volna ezeket a jeleket az *IPA* címszó alatt közölni, mintegy illusztrációként. A címszavak mellett szerepel viszont a szófajuk, teljesen feleslegesen, egyébként pedig rövidítve, de a rövidítések feloldása sehol nem lelhető fel.)

Szöllősy Éva

Komlósi-Knipf Elisabeth – Roberta V. Rada – Bernáth Csilla

**Aspekte des Wortschatzes.
Ausgewählte Fragen zu
Wortschatz und Stil**

[A szókincs aspektusai. A szókincs és a stílus válogatott kérdései]

Bölcsész Konzorcium: Budapest, 2006. 276 p.

„Szó, ami szó” – nem érheti szó a németes alapképzés (B.A.) háza elejét. Legalábbis szó-szinten nem. Hiszen a korábban CD-formában megjelent lexikológia-tananyag átdolgozva és kiegészítve már könyvalakban is hozzáférhető. Lexikológiai előadásra és szemináriumra járó német szakos, B.A. képzésben részt vevő hallgatók tanulmányait hivatott támogatni ez a német nyelvű jegyzet. A szerzők öt fejezetben taglalják a szókincstan legfontosabb kérdéseit (Knipf Erzsébet 1. és 2., Roberta V. Rada 3. és 4., Bernáth Csilla 5. fejezet). A fejezetek a következők: A szókincs és variánsai, A szókincs dinamikája, Lexikális jelentések, Stilisztika, Lexikográfia.

Az egyes fejezetek felépítése egységes és jól áttekinthető. Mindegyik részletes tartalomjegyzékkel indít, amely egyben az adott

téma legfontosabb részterületeit is jelzi. Az alfejezetek belépője egy tipográfiaailag is kiemelt rész, ahol az odavágó legfontosabb alapfogalmak találhatók. Ezeket fejti ki az aktuális fejezet. Így például a „2.3. Einheiten des Wortschatzes” alfejezet elején a következő a fogalmakat találja az olvasó kiemelve:

„|| Stichworte: Worterfahrung, Wort, offene, geschlossene Klasse, Autosemantika, Synsemantika, Lexem, Mehrwortlexem/Mehrwort-einheiten, Phraseologismen, kommunikative Formeln, Inhalts- und Ausdrucksseite, Onomatopectica” (p. 65)

A címből és a kulcsszavakból láthatjuk, hogy ez a fejezet a lexikai egységeket tárgyalja. A felsorolás mutatja, hogy nem csupán a „szó” lexikai egység, hanem a szókapcsolatok is, mint például a „szó, ami szó”, „nem érheti szó valakinek a háza elejét” és további frazeologizmusok. A kulcsszavak felsorolását követően ezek a terminusok a szövegben vastagon vannak szedve, és így az adott rész olvasása közben felhívják magukra a figyelmet. Amennyiben a hallgató nem folyamatosan olvas, hanem csupán fel szeretné frissíteni ismereteit egy-egy terminusról, akkor ezt is megteheti, hiszen a szakkifejezések szembeűnőek. Regiszter hiányában azonban a keresésük valamivel hosszabb időt vesz igénybe.

Az egyes fejezetek végén feladatokat találunk. Az a funkciójuk, hogy segítsék az elsajátított ismeretek elmélyítését és alkalmazását. A gyakorlatok sokrétűek. A reprodukív feladatok mellett a szerzők megfogalmaznak olyanokat is, amelyek az egyes témák, különböző álláspontok kifejtésére szolgálnak, és vitára szólítanak fel. Több feladat arra biztatja a hallgatót, hogy lexikográfiai háttértudására építve segédeszközként megfelelő szótárt válasszon és használjon. Emellett éljen a világháló adta lehetőségekkel is, olvasson érdeklődésének megfelelő aktuális német nyelvű újságokat, folyóiratokat, hiszen ezek ma már bárki számára elérhetők a neten, és keressen tudatosan példákat az egyes nyelvi jelenségekre (például 23/12. feladat).